

מעבר כהנים מעל מערת קבורה ברמת בית-שמש (ליד זול-פה)

ברמת בית-שמש ישנה מערת קבורה כנראה יהודית לפי המבנה והאיזור בגודל של 17 מ' על 17 מ' עם כשתים עשרה כוכי קבורה ורחבה באמצע ועוד כ-20 כוכים שהתמוטטו ולא נחפרו.

מערת הקבורה נמצאת ליד זול-פה מתחת לשני צדדי הרחוב נחל-קישון (לא כולל המדרכות) ומרכז המערה נמצא מתחת לאי התנועה ומסומן על ידי שני צינורות שחורות.

כידוע לכהנים אסור ללכת ולנסוע מעל קברים מפני שאסור להם להיטמא למתים ולכן נעשה עבורם תיקון הלכתי של "חלל טפח", שהוא חלל של טפח (כ-10 ס"מ) ויותר מעל המערה שהוא חוצץ בפני טומאת המתים לעלות למעלה וכן תיקון הלכתי של "פוחת טפח" שמוציא את טומאת המת דרך הצינורות השחורות החוצה ומתיר לכהנים לעבור בכביש מעל מערת הקבורה.

אמנם לפי אחת המפות התעורר חשש שמערת הקבורה, שלא נחפרה עד הסוף, יותר גדולה מהיקף החלל של טפח שנעשה למעבר כהנים. לבירור החשש הזה נעשה בימים אלה חפירה עמוקה מסביב ומתחת לחגורת בטון המקיף את "חלל טפח" המבוטן מעל מערת הקבורה.

ע"פ בקשת רב העיר הרה"ג שמעון ביטון שליט"א ירדתי כמה פעמים למטה לתוך החפירה ובדקתי את כל חגורת הבטון שבנוי על כלונסאות (עמודים) ואכן ראיתי שאין תחת חגורת הבטון מערה כלל והתברר בלי שום ספק שהחלל המבוטן של טפח ויותר (כאן נעשה חלל של כ-30 ס"מ) מכסה את כל מערת-הקבורה וראיתי מבפנים את כל החלל שהוא נקי לגמרי ולכן כהנים יכולים בלי שום חשש לנסוע וללכת על שני צדדי הכביש נחל קישון.

כבר בזמן התלמוד מסופר על מעבר כהנים במקום שיש קברים ועל הפתרונות ההלכתיים לבעיה הזאת כפי שיושמו כאן ברמת בית-שמש. כך מובא במסכת ברכות דף יט עמוד ב:

"אמר רבי אלעזר בר צדוק (רס"ז:ס"ה) (כהן) 'מדלגים היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל (רס"ז: 'לכבוד הצירות עוזרים [הכהנים] על 'נפץ לא יטמא'...) דאמר רבא: 'דבר תורה (רס"ז: 'הלכה למשה מסיני') - אהל, כל שיש בו חלל טפח - חוצץ בפני הטומאה, ושאיין בו חלל טפח - אינו חוצץ בפני הטומאה (רס"ז: 'לנקר את 'טומאה לזוה', וזוקעת ועולה) ורוב ארונות יש בהן חלל טפח. וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן. ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן."

פירוש הדבר שברוב ארונות המתים יש חלל ריק של טפח (כ-10 ס"מ) מעל גופת הנפטר וזה מהווה חציצה, מחסום בפני הטומאה לעלות למעלה לכן מותר לכהנים לעבור מעל ארונות כאלה. וכן נעשה כאן ברמת בית-שמש מעל מערת הקבורה חלל מבוטן של טפח ויותר שמהווה חציצה לטומאת המתים הקבורים שם מלעלות ולכן מותר לכהנים לעבור מעל מערת הקבורה.

אמנם לדעת התוספות ארון סגור שיש בו מת נחשב כ"קבר סתום", אפילו יש מעל המת חלל ריק של טפח, אין החלל הריק חוצץ בפני טומאת המת, והטומאה כן "בוקעת ועולה" למעלה ואסור לכהן לעבור מעליו. הפתרון ההלכתי לדעה זו הוא לא "חלל טפח", אלא "פוחת טפח". זאת אומרת שהארון למעלה פתוח, כפי שכותבים התוספות שם: "רוב ארונות יש להם חלל טפח וצריך לומר שראש הארון פתוח." ומסביר הפרישה (יו"ד, ס' שע"ב, ס"ק ז): "צריך להיות הארון פתוח טפח למעלה עד האויר (העולם), כדי שיצא הטומאה דרך כלל האויר."

וכן במערת הקבורה זה הפתרון ההלכתי. וכותב הטור (יו"ד ס' שע"ב) שאכן במבנה מערות הקבורה בזמן התלמוד היה פתח ברוחב טפח שדרכו הטומאה יוצאת: "בימיהם היו קוברים בעיני (באופן) שיש ביציאת הקבר פוחת טפח." וכן במערת הקבורה ברמת בית-שמש יש פתח והוא הצינור השחור בקוטר טפח ויותר (8 צאל) באי התנועה ברמת בית-שמש ודרכו יוצאת הטומאה. הצינור השחור השני הותקן כצינור חירום אם ייסתם הצינור הראשון עקב תקלה.

למעשה צריך שני התיקונים: ביחד "חלל טפח" ו"פוחת טפח", כפי שמביא המאירי שם: "כשיש שם 'חלל טפח' ו'פוחת טפח', (טומאת המתים) אינה בוקעת (יוצאת) אלא דרך 'הפוחת' (אצלינו הצינור השחור). ואם אין שם 'חלל טפח', טומאה בוקעת כנגד המת (ואסור לכהנים לעבור מעליהם), בין יש שם 'פוחת', בין אין שם 'פוחת'."

אכן במערת הקבורה ברמת בית-שמש אי נעשו שני התיקונים, גם 'חלל טפח' וגם 'פוחת טפח' ולכן גם על דעת המרא דאתרא, רב העיר הרה"ג ר' שמעון ביטון שליט"א אנו מודיעים שמותר לכהנים לעבור על הכביש בנחל קישון מעל מערת הקבורה.

ובהזמנות זו אנו מודים למשרד השיכון, למר משה מרחביה למר יורם בצלאל, למשרד ראש הממשלה למר שלום פריד ולאתרא קדישא ולכל אלה שעסקו בתיקון החשוב הזה לכלל הציבור.